Rok I. Lwów, 24. Marca. 1877. **Nr. 6.**

Wychodzi co drugą sobotę, w objętości jednego arkusza druku.
OGŁOSZENIA przyjmuje się za opłatą 6 ct. od miejsca objętości jednego wiersza drobnym drukiem, za każdorazowe umieszczenie.
EXPEDYCYA: w Drukarni Ludowej, przy Placu Bernardyńskim l. 7. (obok hotelu Krak.)

REDAKCYA I ADMINISTRACYA
Plac kapitulny l. 7.
PRENUMERATA wynosi: rocznie złr. 3; półrocznie złr. 1. 50; kwartalnie 80 ct. W ces. niem. rocznie 6 marek. Razem z *Wiad. Kość.* rocznie złr. 4. 20; półrocznie złr. 2. 10; kwartalnie złr. 1. 5 ct. W ces. niem. razem 9 marek.

BONUS PASTOR

Właściciel, wydawca i za redakcyą odpowiedzialny: ks. OTTON HOŁYŃSKI.

Sanctissimi Domini Nostri PII
Divina providentia PAPAE IX
ALLOCVTIO

habita die XII Martii MDCCCLXXVII ad S. R. E. Cardinales in Aedibus Vaticanis.

Venerabiles Fratres! Luctuosis exagitati Nostri Pontificatus temporibus pluries Vestrum amplissimum ordinem in has aedes advocavimus, ea mente, ut gravia mala apud Vos deploraremus, quibus Ecclesia indigne affligitur, et contra ea, quae sive in Italia sive in aliis regionibus in perniciem Ecclesiae ac Sedis Apostolicae patrata sunt, Nostras protestationes ederemus. Novissimis vero hisce annis novos et violentiores usque impetus atque iniurias spectare debuimus, quas Ecclesia Dei in variis Orbis catholici partibus pertulit ab infensis hostibus, qui opportunam satis occasionem Iesu Christi sponsam oppugnandi reputaverunt calamitosam conditionem rerum nostrarum, et solitudinem eam, in qua Nos, omni humana ope destituti, versamur. Optassemus quidem hodierna die, Venerabiles Fratres, menti et cogitationi Vestrae proponere immanem hanc lateque diffusam persecutionem, quae in pluribus Europae regionibus contra Ecclesiam saevit, sed habentes in animo acerbam hanc descriptionem alio Vobis tempore exhibere, interim facere non possumus, quin Ecclesiae in hac Italia labores et vexationes in dies asperiores Vobis commemoremus, ac pericula, quae quotidie maiora Nobis et huic Apostolicae Sedi impendere conspicimus, aperiamus.

Septimus iam procedit annus, ex quo invasores civilis Nostri Principatus, omnibus divinis ac humanis iuribus proculcatis, solemnium pactionum fide violata, et calamitates illustris Nationis catholicae opportunitatem suam reputantes, vi atque armis provincias, quae in nostra potestate adhuc erant, occuparunt, hanc sanctam civitatem expugnavere, ac tantae iniquitatis opere Ecclesiam universam luctu ac dolore compleverunt. Simulatae atque infidae promissiones, quas iis funestis diebus ipsi super rebus nostris Guberniis exteris obtulere, declarantes, se velle obsequium et honorem reddere libertati Ecclesiae, et liberam ac plenam esse velle Romani Pontificis potestatem, efficere non potuerunt, ut Nos vana spe illecti non penitus praeciperemus animo, quae luctuosa ac misera Nos sub eorum dominatione manerent; quin probe conscii consiliorum impiorum, quae propria sunt hominum, quos novarum rerum studia et sceleratum foedus consociat, aperte praenunciavimus, eam sacrilegam invasionem non tantum spectare ad civilem Nostrum Principatum opprimendum, quantum ad destruendas facilius, temporali nostra dominatione oppressa, institutiones omnes Ecclesiae, ad evertendam Sanctae Sedis auctoritatem, ad vicariam Christi potestatem, quam, licet immerentes, gerimus in terris, omnino labefactandam.

Iamvero hoc opus demolitionis et eversionis omnium rerum, quae pertinent ad ecclesiasticum aedificium atque ordinem, si non quoad consilia ac odium persecutorum, quoad gravissimas tamen ruinas, quas usque ad hanc diem congesserunt, paene consummatum dici potest; ac satis est oculos convertere ad leges et decreta, ab initio novae dominationis huc usque edita, ut luculenter perspiciatur, Nobis singillatim ac sensim alia ex aliis in dies media et praesidia fuisse sublata, quibus ad catholicam Ecclesiam, ut par est, regendam et gubernandam omnino indigemus. Enimvero iniquitas, quae completa est supprimendis ordinibus religiosis. Nos strenuis ac utilibus adiutoribus damnose spoliavit, quorum opera in expediendis ecclesiasticarum Congregationum negotiis, in tot partibus ministerii Nostri exercendis Nobis omnino necessaria est, ac eodem tempore hic in urbe nostra tot domicilia delevit, quae religiosos viros ex exteris nationibus excipiebant, qui statis temporibus in hanc metropolim convenire consueverant ad roborandum spiritum, ad rationes de suo ministerio reddendas, atque ab ipsis radicibus crudeliter abscidit tot utiles et feraces plantas, quae fructus benedictionis et pacis in omnes terrae plagas afferebant. Eadem autem suppressionis iniuria, quae Collegia perculit, pro sacris missionibus in urbe constituta ad dignos operarios efformandos, qui Evangelii lucem in dissitas etiam et inhospitas terras animose proferrent, ea misere subduxit tot populis tam salutare pietatis et charitatis auxilium, magno cum detrimento ipsius civilis humanitatis et cultus, qui a Religionis nostrae sanctitate, doctrina, virtute dimanat. Huiusmodi vero leges per se acerbissimae et non solum Religionis sed ipsius humanae societatis utilitati perquam adversae, maiorem etiam acerbitatem deinde accepere ex novis ordinationibus rei publicae ministrorum, quibus religiosarum familiarum communi in domo consociationes, et novae admissiones pro regularibus utriusque sexus sub severis sanctionibus prohibentur. Disiectis Ordinibus religiosis Clero saeculari destruendo consilia et opera conversa sunt, ac funesta ea lex lata fuit, qua Nos et Pastores italici populi magno cum luctu videre debuimus iuvenes clericos, Ecclesiae spem, a sanctuario nequiter avulsos, et coactos aetate ipsa, qua se Deo solemniter consecraturi sunt, saecularis militiae balteum accipere, ac vitae genus perferre, quod ab institutis et a spiritu vocationis eorum longissime abhorret. Quid plura? Subsecutae sunt aliae iniustae leges, quibus universum patrimonium, quod Ecclesia sacris, diuturnis, inviolabilibus titulis possidebat, magna ex parte fuit ereptum, substitutis eius loco ac ex parte tantum exiguis reditibus, qui ancipitibus temporum vicibus, et voluntati ac arbitrio publicae potestatis penitus subiiciuntur. Deplorare etiam coacti fuimus magno numero aedificia, quae pietas fidelium gravibus

admotum sumptibus toleratis erexerat, quae christianis Romae temporibus digna erant, quaeque pacatum hospitium praebebant virginibus Deo devotis aut Regularium familiis, indiscriminatim legitimis possessoribus eiectis, occupata fuisse, et in profanos usus destinata. Adempta insuper fuerunt potestati Nostrae, et sacrorum ministrorum curationi, tot pia opera et instituta, charitati ac beneficentiae exercendae consecrata, quorum nonnulla egestati aliisque miseriis et necessitatibus sublevandis mira munificentia ipsi Romani Pontifices Praedecessores Nostri, et exterarum gentium pia liberalitas condiderant; ac si qua ex iis publicae charitatis operibus adhuc sub Ecclesiae vigilantia manent, lex quaedam non serius roganda esse fertur, qua illa a Nobis subtrahantur aut funditus aboleantur, veluti publica documenta non dubie nec obscure praenunciant. Vidimus praeterea, idque anima Nostra supra omnem modum dolore perculsa commemoramus, Ecclesiae auctoritati et moderationi subductum publicum ac privatum doctrinarum et artium magisterium, et docendi munus concreditum hominibus suspectae fidei, aut apertis Ecclesiae inimicis, et qui non dubitarunt atheismi impietatem publice profiteri.

Occupatis hac ratione et eversis tot religiosis magnique momenti institutionibus, id non satis visum est filiis Ecclesiae desertoribus, nisi etiam impedimenta ponerent sanctuarii Ministris, ne suum spirituale ministerium valeant libere exercere; atque huc etiam nefarie perventum est ea lege, in aula oratorum legibus ferendis novissime approbata, quae de *Cleri abusibus* inscribitur, cuius vigore crimini et noxae vertuntur Episcopis itemque sacerdotibus, ac gravibus poenarum sanctionibus mulctantur ii actus, quos sub insidioso nomine perturbationis conscientiae quam dicunt publicae, aut pacis familiarum praedictae legis auctores complectuntur. Eius porro quam innuimus legis iussu, verba ac scripta omnis generis, quibus Religionis administri decreta, leges aut alium quemque publicae auctoritatis actum, vel rei sacrae iuribus, vel Dei aut Ecclesiae legibus adversantem, pro sui officii ratione notandum ac improbandum censeant, animadversioni et poenis perinde subiiciuntur, ac opera illorum, qui praedicta scripta ediderint aut diffuderint, quocumque ex ordine ecclesiasticae auctoritatis aut ex loco ipsa manaverint. Ubi haec lex perlata et promulgata fuerit, integrum erit laico tribunali iudicium ferre, utrum ac quomodo sacerdos in sacramentis administrandis, in divini verbi praedicatione, conscientiam publicam et domesticam tranquillitatem perturbaverit, ac episcopalis et sacerdotalis vocis ea erit conditio, ut ea comprimatur aut obstruatur, non minus quam vox ipsa Iesu Christi Vicarii, qui quamvis in se ipso nulli animadversioni obnoxius dicatur ob rerum politicarum rationes, in persona tamen eorum, qui eius noxae affines fuerint, puniendus esse censetur, uti publicus regni administer in conventu legumlatorum palam significare non dubitavit, cum respectu ad Nos habito aperte profiteretur, nec novum aut insolitum esse in legibus, nec a iuris criminalis ratione, scientia ac usu absonum, poenis subiici participes criminis, ubi praecipuus auctor puniri non possit. Ex quo intelligitur, ad Nos etiam ex dominantium sententia huius legis telum spectare, ita ut ubi nostra verba aut acta in offensionem eius legis incidant, Episcopi aut sacerdotes, qui nostros sermones et monita aut evulgarint aut exsecuti fuerint, poenas laturi sint eius praetensi criminis, cuius reatum et culpam Nos uti praecipuus auctor sustinere iudicabimur.

En, Venerabiles Fratres, quemadmodum non solum tot praesidia, tot instituta roborata saeculis, invicta tempestatibus, Ecclesiae administrationi necessaria, hostili violentia ac demolitione apud Nos eversa sunt, sed eo etiam progressum est, ut sublime illud munus docendi, vigilandi, animarum saluti prospiciendi, quod Ecclesia a suo divino Conditore accepit, nefario modo impediatur, severissimis poenis indictis ad obstruendum os ministrorum eius, qui dum docent populos servare omnia, quae Christus mandavit, dum instant opportune importune, arguunt, obsecrant, increpant in omni patientia et doctrina, illud agunt, quod divina eis et apostolica auctoritate praecipitur. Alias autem tenebrosas molitiones oppugnatorum Ecclesiae silentio praeterimus, a quibus nonnullorum etiam ex publicis administris consilia et incitamenta non abesse cognoscimus, quae eo spectant, ut maiorum tribulationum dies Ecclesiae ipsi adducantur, vel promovendis schismatis occasionibus, ubi futuri Pontificis electio inciderit, vel Episcoporum, qui Ecclesiis Italiae praesunt, spiritualis auctoritatis usu impediendo, cuius rei causa Nos novissime declarare coacti fuimus, tolerari posse, ut acta canonicae institutionis eorumdem Episcoporum laicae potestati exhibeantur, ad occurrendum quantum in Nobis est, funestissimis rerum adiunctis, in quibus non amplius agebatur de temporalium bonorum possessione, sed ipsae fidelium conscientiae, earum pax, animarum procuratio et salus, quae suprema Nobis lex est, in apertum discrimen vocabantur. Verum in hoc, quod egimus ad gravissima pericula removenda, palam ac iterum agnosci volumus, Nos iniustam eam legem, quae *regium placitum* vocatur, omnino improbare ac detestari, aperte declarantes, per ipsam laedi divinam Ecclesiae auctoritatem, eiusque libertatem violari.

Post haec autem, quae hactenus exposuimus, omittentes plura alia, ad quae deploranda sermonem nostrum producere possemus, illud petimus, qua ratione fieri possit, ut Ecclesiam gubernare valeamus sub dominatione eiusmodi potestatis, quae omnia Nobis media et praesidia ad Apostolatum nostrum exercendum continenter adimit, omnem viam obstruit, nova in dies impedimenta, novas difficultates interponit, novos usque laqueos insidiasque molitur? Profecto Nos satis mirari non possumus eos homines reperiri, quorum nescimus utrum levitas an malitia maior sit, qui sive per publicas ephemerides, sive peculiaribus scriptis, sive impudentibus sermonibus plurium occasione conventuum habitis, obtrudere et persuadere populis conantur, praesentem Summi Pontificis in urbe conditionem talem esse, ut etiam sub alterius potestatis dominatione constitutus plena libertate fruatur, ac tranquille et plene possit suo supremo spirituali primatu perfungi. Ad quam opinionem publice confirmandam nullam elabi occasionem sinunt, sive cum Episcopi et fideles ex exteris plagis ad Nos visendos accedunt, sive cum eorum pios coetus in conspectum nostrum admittimus, sive cum impios ausus contra Ecclesiam Nostris ad eos sermonibus deploramus, quin de industria et callide incautis insinuare studeant, Nos reipsa plena potestate et libertate frui tum loquendi, tum excipiendi fideles, tum Ecclesiam universam administrandi. Mirum Nobis est, quod talia impudenter iactari possint, quasi exercitium illorum actuum, qui recensentur, plene et omnino esset in nostra potestate, et quasi in iis tota gubernationis Ecclesiae ratio, quae ad munus Nostrum pertinet, contineretur. Quis enim nescit, non sub Nostra sed sub dominantium potestate esse actus eius libertatis, quam tantopere extollunt, ita ut eatenus et tamdiu eosdem actus exercere possimus, quatenus et quamdiu hoc ab iis non impediatur? Quae tamen nostrorum actuum libertas quantum sub eorum potestate sit, etsi alia argumenta deessent, satis innuit ac docet novissima ea lex, quam nuper deploravimus, qua liberum exercitium spiritualis nostrae potestatis, et ministerii ecclesiastici ordinis nova et intolerabili oppressione constringitur. Quod si nonnullos actus Nos posse exercere permiserint, ea de causa, quod agnoscant, quantopere eorum intersit, Nos sub eorum dominatione liberos existimari, quam multa tamen gravissima pernecessaria summique momenti sunt, quae ad formidanda onera ministerii Nostri pertinent, quibus reipsa ac rite perficiendis, Nos dominantium iugo subiecti omni necessaria facultate et libertate caremus? Vellemus quidem illos, qui ea, quae retulimus, scribunt aut loquuntur, oculos suos ad ea, quae circa Nos accidunt coniicerent, ac alieno paullisper a partibus

animo diiudicarent, utrum vere dici possit, Ecclesiae regendae potestatem, Nobis divinitus commissam, cum eo statu, ad quem Nos adegit invasorum dominatus, posse componi. Vellemus eos agnoscere convicia, iniurias, contumelias, quae etiam in aula Oratorum Populi continenter contra humilitatem Nostram effunduntur, convicia, in quibus Nos quidem ignoscimus miseris, qui ea promunt, sed tamen in offensionem maximam fidelium cedunt, quorum communis Pater violatur, et eo tendunt, ut imminuatur apud eos existimatio, auctoritas, veneratio, quam Vicariatus Christi, quem indigni sustinemus, suprema dignitas et sanctitas postulat. Vellemus eos testes esse probrorum et calumniarum, quibus tum amplissimus ordo vester, tum sacri Ecclesiae Magistratus omnibus modis impetuntur, tanto cum administrationis eorum detrimento; testes esse irrisus ac ludibrii, quo augusti ritus ac institutiones catholicae Ecclesiae dehonestantur; petulantiae, qua sanctissima religionis mysteria profanantur, ac conspicere publicis honoris significationibus et pompis decoratam impietatem et atheos homines, dum contra religiosae supplicationes et pompae vetantur, quas avita Italorum pietas libere semper celebrare solemnibus temporibus consuevit. Vellemus etiam ipsis notas esse blasphemias, quae impune, auctoritate publica dissimulante, contra Ecclesiam in legumlatorum conventu coniiciuntur, in quo Ecclesiae ipsi subvertendi et aggrediendi criminatio est illata, libertas eius nefarium ac fatale principium vocatum est, doctrinae eius perversae, ac societati et moribus adversantes appellatae sunt, vis et auctoritas eius tamquam civili consortio perniciosa incusata fuit. Neque possent iidem confictae nostrae libertatis praecones inficiari tot multiplices continuas graves occasiones, in id comparatas, ut incauta iuventus inflammatis cupiditatibus corrumpatur, ac ex eius animo catholica fides radicitus exstirpetur. Si ipsi demum vias huius urbis, quae per B. Petri cathedram religionis sedes et caput est, obirent, iudicare percommode possent, utrum templa acatholici cultus his temporibus excitata, scholae corruptionis quaquaversus diffusae, tot domus perditionis passim constitutae, obscoena et foeda spectacula, quae oculis populi offeruntur, talem rerum conditionem faciant, quae tolerabilis sit ei, qui pro sui apostolatus officio debet quidem et vellet tot malis occurrere, at contra omnibus mediis et rationibus, omni potestatis exercitio privatur, quo possit vel uni tantum ex tot malis necessaria remedia adhibere, et animabus in exitium ruentibus opem ferre. Hic tandem est, Venerabiles Fratres, status, cui subesse cogimur opera eius Gubernii, quod in hac urbe dominatur: haec est illa libertas et potestas exercendi ministerii nostri, cuius nomine abutuntur et qua Nos potiri impudenter iactitant: libertas scilicet videndi demolitionem in dies deteriorem ordinis et constitutionis ecclesiasticarum rerum, videndi exitium animarum, quin operam nostram ad tot damna opportune reparanda impendere et navare possimus. His ita se habentibus nonne nova amarulenta irrisio et ludibrium existimandum est illud quod saepe dicitur, nempe debere Nos conciliationis et concordiae consilia cum novis dominatoribus inire, cum haec conciliationis ratio non aliud ex parte nostra esset, nisi omnino prodere non modo summa Sanctae huius Sedis iura, quae tamquam sacrum et inviolabile depositum ad hanc supremam cathedram evecti custodienda ac tuenda recepimus, sed etiam et praecipue prodere divinum ministerium Nobis pro salute animarum commissum, tradere hereditatem Christi in manus auctoritatis huiusmodi, cuius opera ad ipsum catholicae religionis nomen, si fieri posset, delendum, diriguntur? Nunc profecto terrarum orbi claro in lumine omnique ex parte conspicienda praebetur vis, vigor, fides earum concessionum, quibus ad fidelium illusionem hostes nostri libertatem et dignitatem Romani Pontificis tueri se velle ostentarunt, quae fundamentum suum positum habent in arbitrio ac hostili voluntate reipublicae moderatorum, quorum in potestate est iuxta sua consilia et rationes, ac pro lubitu eas aptare, servare, interpretari, atque exsecutioni mandare. Haudquaquam certe, haudquaquam Romanus Pontifex est aut erit unquam plenae libertatis compos, ac suae plenae potestatis, donec aliis in urbe sua dominantibus subiiciatur. Alia eius sors Romae esse non potest, nisi aut supremi Principis aut captivi: nec unquam catholicae Ecclesiae universae, pax securitas, tranquillitas constare poterit, donec exercitium supremi apostolici ministerii obnoxium fuerit studiis partium, arbitrio dominantium, vicibus politicarum electionum, consiliis et operibus hominum callidorum ac utilitatem iustitiae praeferentium.

At in tantis malis, queis laboramus et premimur, ne putetis, Venerabiles Fratres, aut animum Nostrum fractum concidere, aut illam in Nobis fiduciam deficere, qua Omnipotentis et Aeterni decreta exspectamus. Nos quidem consilium cum iniissemus post occupationem ditionis Nostrae Romae potius manendi, quam quaerendi alienis in terris tranquillum hospitium, idque ea mente, ut penes Beati Petri sepulcrum pro re catholica vigiles excubias ageremus, numquam destitimus auxiliante Deo pro causa Eius tuenda certare, et quotidie certamus, nullibi loco cedentes hosti, nisi vi depulsi, ut perpauca illa, quae adhuc reliqua sunt ab impetu diripientium et pervertere omnia conantium vindicemus. Ubi autem caetera Nos defecerunt praesidia, quibus Ecclesiae et religionis rationes tueremur, Nos nostrae vocis et nostrarum expostulationum officio usi sumus; cuius rei testes estis ipsi, quibus communia pericula, communis Nobiscum dolor fuit: saepe namque verba excepistis publice a Nobis prolata, sive ut nova facinora reprobaremus et contra invalescentem hostium violentiam protestaremur, sive ut aptis monitis fideles instrueremus, ne insidiis improborum et simulatae religionis specie, neu noxiis falsorum fratrum doctrinis deciperentur. Utinam vocibus Nostris tandem admoveant aures animumque adiiciant illi, quorum ad officium pertinet et maxime interest, auctoritatem Nostram sustentare, et causam, qua nulla iustior et sanctior, viriliter tueri! Nam qui fieri potest, ut illorum prudentiam fugiat, frustra solidam ac veram prosperitatem in nationibus, tranquillitatem ac ordinem in populis, stabilitatem potestatis in iis, qui sceptra tenent, exspectari, si Ecclesiae auctoritas, quae societates omnes recte constitutas vinculo religionis continet, impune contemnatur et violetur, eiusque Caput supremum in suo ministerio obeundo plena libertate uti nequeat, et potestatis alterius sit obnoxius arbitrio?

Illud sane feliciter accidisse laetamur, ut voces Nostrae ab universo catholico Populo, filiali pietate Nobis obstricto, libentissime magnoque cum fructu exceptae fuerint; talia enim sunt, quae ab ipsis accepimus, dilectionis assidua et iterata testimonia, ut et ipsis et Ecclesiae summam gloriam conferant, et bene sperare Nos iubeant, laetiores dies eidem Ecclesiae et huic Apostolicae Sedi orituros. Ac profecto vix verbis aequare possumus iucunditatem solatii, quod percepimus validis licet auxiliis undique destituti, intuentes egregios animorum motus et generosa studia, quae sponte excitata, latius in dies propagantur inter gentes etiam remotissimas, ut Romani Pontificatus et humilitatis Nostrae causam suscipiant, dignitatem tueantur. Liberalia subsidia, quae ex omni terrarum parte ad Nos perveniunt, ut urgentibus necessitatibus Sanctae huius Sedis prospiciamus, et frequentia tot filiorum nostrorum, qui ad has Vaticanas aedes ex omni gente confluunt, ut visibili Ecclesiae capiti devotam voluntatem suam testentur, eiusmodi pignora animorum fidelium sunt, pro quibus pares agere gratias divinae bonitati omnino nequeamus. Vellemus tamen ab omnibus intelligi, quod salutaris documenti loco esset, intimam vim et significationem veram peregrinationum istarum, quas hoc tempore crebro iterari videmus, quo Romanus Pontificatus teterrimum bellum experitur. Scilicet illae non eo valent, tantum, ut amorem et observantiam fidelium probent erga

humilitatem Nostram, sed manifestum praebent indicium sollicitudinis et anxietatum, quae eorum corda perturbant, quod communis Parens in abnormi prorsus ac incongrua conditione versatur. Neque haec anxietas et sollicitudo conquiescet, imo augeatur oportet, donec in possessionem plenae et verae libertatis Pastor universae Ecclesiae restituatur.

Interea nihil magis optamus, Venerabiles Fratres, quam, ut voces Nostrae ex hoc parietum septo ad ultimos terrarum fines manent, ut totius orbis fidelibus pro illustribus, quae continenter ipsi exhibent filialis dilectionis et obsequii argumentis, sensus gratissimi animi nostri testentur. Optamus enim iis gratias agere pro pia liberalitate, qua etiam interdum difficultatis rerum suarum obliti Nobis opitulantur, agnoscentes Deo offerri, quidquid Ecclesiae tribuitur, gratulari pro magnanimitate et virtute, qua impiorum iras et irrisiones despiciunt, Nosque iis devinctos profiteri pro alacritate, qua significationes sui amoris Nobis offerre student ad celebrandam anniversariam diei illius memoriam, quo ante quinquaginta annos Episcopalis consecrationis munus, licet indigni, suscepimus. Nec minus Nobis in votis est, ut omnes etiam Ecclesiarum, quae late per orbem diffusae sunt Pastores, voces has Nostras excipientes ex iis incitamentum sumant, ut significent fidelibus suis pericula, oppugnationes et incommoda quotidie graviora, quibus premimur, eosque simul certiores faciant, Nos quidem nunquam destituros, quicumque rerum exitus futurus sit, ab improbandis iniquitatibus, quae coram Nobis patrantur; verum fieri posse aliquando cum propter leges nuper rogatas, tum propter alias, quae praenunciantur etiam saeviores, ut vox Nostra usque ad eos nonnisi rarius, et aegre admodum per interpositas difficultates possit afferri. In his tamen rerum adiunctis Pastores ipsos excitamus, ut greges suos praemoneant, ne fallacibus capiantur artibus, queis homines fraudulenti veram rerum conditionem, in qua positi sumus, verbis invertere et deformare nituntur, sive celantes acerbitatem eius, sive libertatem Nostram extollentes, et potestatem nostram nemini obnoxiam esse affirmantes, dum vere rem totam sic paucis complecti possumus: scilicet Ecclesiam Dei in Italia vim et persecutionem pati: Christi Vicarium neque libertate, neque expedito plenoque usu suae potestatis frui.

Cum res hoc loco sint, nihil opportunius ducimus, nihil cupimus impensius, quam ut iidem omnes Sacrorum Antistites, qui miram concordiam in tuendis Ecclesiae iuribus et egregiam in Apostolicam Sedem voluntatem suam multiplici indicio Nobis constanter probarunt, fideles quibus praesunt excitent, ut ea ratione ac ope, quam iura sinunt cuiusque regionis, sedulo agant apud eos, qui summam rei publicae tenent, quo accuratius gravis conditio perpendatur, in qua Caput catholicae Ecclesiae degit, atque efficacia adhibeantur consilia obstaculis amoliendis, quae veram ac plenam *independentiam* eius impediunt. Quoniam autem Dei omnipotentis est mentibus lumen immittere et flectere hominum corda, non solum Vos rogamus, Venerabiles Fratres, ut fervidis apud Eum precibus hoc maxime tempore utamini, sed et ipsos catholicorum omnium populorum Pastores vehementer hortamur, ut fideles sibi concreditos in sacra templa convenire curent, ubi pro Ecclesiae matris salute, pro inimicorum nostrorum conversione, et fine malorum tam gravium lateque patentium, humiles preces ex intimo animo effundant. Excipiet, ut firmiter confidimus, orationem populi ad se clamantis Deus, cui beneplacitum est super timentes Eum, et in eis qui sperant super misericordia Eius.

Caeterum, Venerabiles Fratres, confortemur in Domino et in potentia virtutis Eius, atque induti armaturam Dei, loricam iustitiae et scutum fidei, praeliemur strenue ac fortiter adversus potestatem tenebrarum, et nequitiam huius saeculi. Jam certe studium omnia miscendi perturbandique eo devenit, ut torrentis instar omnia se in praeceps tracturum minitetur, nec pauci ex iis, qui novarum rerum auctores aut fautores extiterunt, respectant conterriti, operis ipsi sui formidantes effectus. At Deus Nobiscum est, eritque usque ad consummationem saeculi. Timendum est iis, de quibus scriptum est: „Vidi eos, qui operantur iniquitatem, et seminant dolores et metunt eos, flante Deo, periisse, et spiritu irae Eius esse consumptos". At Deum timentibus et certantibus in nomine Ipsius, ac in Eius potentia sperantibus, misericordia et praesidium reservatum est, neque dubitandum, quin cum Eius sit causa, Eius sit pugna, Ipse certantes adiuvet ad victoriam.

O użyciu olejów śś.

przy święceniu wody chrzestnej w wielką sobotę.

Oleje śś. potrzebne do udzielenia chrztu św., bierzmowania, ostatniego olejem św. namaszczenia i do innych pewnych święceń, corocznie bywają odnawiane, a po wielkim czwartku powinny być użyte tylko oleje św. w ten dzień poświęcone a nie zeszłoroczne. (Rit. Rom. de sacr. S. R. Congr. 7 septbr. 1601). Gdy podczas soboru watykańskiego biskupi bawiący w Rzymie nie mogli feria V in Coena Domini a. 1870 poświęcać olejów śś. w swych katedrach, udali się do Ojca św. z prośbą, aby na ten wyjątkowy przypadek osobne wydał rozporządzenie. Ojciec św. przychylił się do prośby i rozporządził dekretem z dn. 17 lutego 1870: *ut in dioecesibus, in quibus non adsunt Reverendissimi Ordinarii, si titularis aliquis Episcopus non inveniatur, vel a vicinis dioecesibus Olea sancta hoc anno consecrata haberi facile nequeant, vetera olea superioris anni adhiberi valeant in benedictione fontis baptismalis tum in sabbato sancto, tum in sabbato Pentecostes, nec non in solemni collatione baptismatis ac in unguendis infirmis.*

Dawniejszemi czasy, gdy środki kommunikacyi bardzo jeszcze były niedostateczne, częściej się wydarzało, że oleje śś., poświęcone w wielki czwartek w katedrze, nie doszły do kościołów parafialnych na wielką sobotę. Zdarza się to także jeszcze i w naszych czasach. Praktyka, którą się księża w takim przypadku rządzą, bodaj jest wszędzie ta sama, nie od rzeczy przeto będzie przypomnieć istniejące w tym względzie a dawniej wydane przepisy kościelne.

Mówiąc, że praktyka w użyciu spóźnionych olejów śś. bodaj jest wszędzie ta sama, nie mamy nic innego na myśli, jak różniące się co do tego punktu skazówki, z jakiemi się spotykamy u autorów, będących dla plebana pewną rękojmią i normą. Amberger (*Pastoral Theol.* 3 wyd. II tom, str. 786) uczy: jeżeli oleje śś. na czas nie nadeszły, wtedy poświęca się wodę jak zwykle, *(omissa infusione oleorum)*, a skoro nadejdą oleje św., *później je się domieszywa do wody.* Odwołuje się na dekret S. R. C. 12 April. 1755. Schneider zaś w Manuale sacerd. edit. VII, pag. 779 pisze: *casu quo in parochialibus ecclesiis olea sacra, feria V in Coena Domini consecrata, in sequenti sabbato sancto propter vias longas vel alia obstacula insuperabilia haberi nequeant, benedictio fontis baptismalis fieri debet cum chrismate et oleo praecedentis anni, et aqua hujusmodi benedicta utendum est usque ad benedictionem fontis in Vigilia Pentecostes.* Przytacza także dekreta S. R. C. z 23 września 1837 i 19 września 1859.

Spotykamy się tu z dwoma dekretami, sprzecznemi z sobą na pierwszy rzut oka. Dekret z 12 kwietnia 1755 wydany jest *in una Lucana*, inny z 23 września 1837 *in una Oriolensi*; cfr. Memoriale Rituum jussu Benedicti XIII, Pontif. Max. editum, Ratisbonae, Manz, 1862, in append. pag. 96. Ażeby rozwiązać pozorną sprzeczność zapytano się na nowo kongregacyi rytów, i nastąpiła nowa decyzya, porządkująca dawniejsze praktyki. Podajemy ją dosłownie w zapytaniu

i w odpowiedzi, (l. c. in append. pag. 97, ex Analectis Juris Pontif. Ser. III.)

Die 12 Aug. 1854. **Dubium.** In dioecesi N. et in aliis multi parochi ob distantiam locorum olea sacra, feria V in Coena Domini benedicta, tempestive habere non possunt, ut ea in benedictione fontis baptismalis, sabbato sancto facienda, adhibeant, sed paucis post diebus accipiunt. Habetur quidem decretum d. 23 septembr. 1837; at forsan sanctio hujusce decreti spectabat casum particularem, in quo versabantur dioeceses Hispaniae, in quibus benedictio Oleorum facta non fuerat et nesciebatur, quonam tempore accipi possent nova olea sacra. Hinc quaeritur, an in praedicta nostra circumstantia benedictio fontis baptismalis fieri debeat cum Chrismate et Oleo praecedentis anni, et sic tali casui applicanda sit responsio data in Oriolensi; vel potius omittenda sit tunc infusio Chrismatis et Olei, usquedum accipiantur recenter consecrata, prout innuere videtur decretum d. 12 April. 1755 *in Lucana*?

Responsum. Pro diversitate circumstantiarum in praxi *utrumque decretum servari* posse. Nam in Lucana supponitur, quod in aliquo fortuito casu olea sacra ad breve tempus retardentur; et in Oriolensi loquitur de *omnimoda impossibilitate* habendi olea sacra a propria cathedrali vel a vicinioribus dioecesibus.

Ponieważ niemożliwość odebrania nowo święconych olejów św. u nas dziś wcale już zdarzyć się nie może, a raczej tylko dostarczenie takowych chyba ad breve tempus zwlec się może, wypadałoby więc w razie nienadejścia na czas nowych olejów św. w sobotę poświęcić wodę chrzestną jak zwykle, opuścić *infusionem oleorum*, a skoro oleje św. nadejdą, dopełnić ich wlania do wody chrzestnej w sposób w mszale przepisany, bez osobnej jednak uroczystości.

MOWA
p. Henryka Krzyżanowskiego z Konarzewa,
powiedziana na wiecu poznańskim
dn. 1 marca r. b.

Szanowni Rodacy! Już trzeci raz w przeciągu nie spełna roku gromadzimy się w tej sali, aby dać wyraz wierności przekonaniom naszym. Wierność, przecież to zasada katolicka, bo znamy tylko jeden sztandar, a po za nim leży tylko rokosz i odstępstwo: wierność jest to zarazem cnota polska, bośmy się w niej zaprawili w wiekowych bojach, bo ona u nas jest uświęcona krwią i cierpieniem, bo naród nasz zawsze piętnował znamieniem wstrętu i pogardy odstępców. Cel atoli dzisiejszego zebrania, Szanowni Rodacy, jest nie tylko stwierdzenie naszej wierności w obec Głowy Kościoła katol., ale zarazem ma na oku obmyślenie środków godnego obchodu jubileuszu 50-letniego biskupstwa naszego Papieża Piusa IX.

Ojciec św. rodził się 13 maja 1792 r., rozpoczyna więc 85 rok swego żywota. Odebrał święcenia w r. 1819, liczy więc 58 lat kapłaństwa. W r. 1827 został arcybiskupem w Spoleto, a więc 21 maja r. b. obchodzić będziemy razem z całym światem katolickim jubileusz 50-letni. W r. 1840 został kardynałem, a nareszcie w r. 1846, a więc 31 lat temu, obrany został papieżem.

Spojrzawszy na ten wiek tak sędziwy, na te długie lata pracy w Kościele, na ten powtórny jubileusz, który obchodzić mamy, nareszcie na to wyjątkowe zjawisko, iż poczawszy od św. Piotra, przez długi szereg Papieży żaden jeszcze tyle lat łódką Piotrową nie kierował, mimowolnie myśl nasunąć się nam musi, iż mamy do czynienia z jednym z mężów nadzwyczajnych, których Opatrzność zsyła w chwilach przesilenia ludzkości jako przewodników, i stawia ich tak jakby drogoskazy narodów, aby ludzie dobrej woli poznali drogi Boże; nie odwoła ich zaś wprzódy, aż póki ich missya nie będzie skończona. Utwierdzić się zaś w nas musi owa myśl nadzwyczajnego posłannictwa, jeżeli się wpatrzymy uważnie w epokę, w której nasz Ojciec św. wstąpił w życie, i w ten żywot tak długi, tak pracowity, tak pełny wypadków, a nigdy żadną plamką nie przyćmiony.

Ojciec św., Pius IX, rodził się w r. 1792 w czasie owej rewolucyi, która wówczas nad Francyą rozszalała i koło siebie zniszczenie szerzyła, a kończy swój żywot sędziwy w czasie, gdzie zasady owej rewolucyi znów górę biorą i światu chrześcijańskiemu nowe klęski gotują.

Wówczas nawet istnieniu Boga zaprzeczono, a Kościołowi Chrytusa Pana nieprzebłaganą wypowiedziano wojnę, teraz zaś idziemy w te same ślady. Coraz bardziej się zmniejsza zastęp wyznawców objawionej wiary, a niezadługo po za Kościołem katolickim zgoła nie znajdziem zwolenników pozytywnej religii. Wówczas wierni odbierali powtórny chrzest krwawy i śmiercią męczeńską Kościołowi świadczyli, w teraźniejszych czasach widzimy to samo męczeństwo w paryzkiej komunie i u naszych braci Unitów pod knutem rossyjskim, a któż przewidzieć może, czy niezadługo i w innych krajach nie przyjdzie do tego, aby wybierać między odstępstwem a śmiercią lub prześladowaniem? Wówczas tak zwana nauka podkopywała systematycznie fundamenta Kościoła, zaprzeczając objawieniu, dzisiaj zaś doszła do tego rezultatu, iż zgoła nie ma prawdy niezaprzeczonej, a pewnikiem tylko jest to, czego wzrokiem ludzkim dojrzeć, lub co ręką da się namacać. Wówczas usunięto znaczenie i wpływ prawa Boskiego, i wyniesiono na jego miejsce prawa ludzkie, dzisiaj w dalszej konsekwencyi musiało zapanować prawo silniejszego, a rozstrzygają w dziejach świata siła przed prawem i znaczenie czynu dokonanego. Wówczas zaprzeczono pojęciu chrześcijańskiemu, iż ciało jest sługą ducha, a życie jest przechodnią wędrówką; dzisiaj już duch wysługuje się ciału, i sili się na wymyślenie środków, ażeby temuż dogodzić. Wówczas krzyż deptał motłoch uliczny, świątynie były osierocone, sakramenta zaniedbane; dzisiaj po za naszym światem katolickim podobny przedstawia się widok. Nareszcie wówczas jedną z pierwszych ofiar rewolucyi francuzkiej padł król Ludwik XVI; jeżeli się prądy obecnie w świecie panujące utrzymają, jeżeli żywiołom niszczącym uda się groble społeczne jedne po drugiej rozrywać, a powódź nowa na świat się rozleje, bodaj czy trony nie staną się pierwszym łupem rewolucyi.

W takich to warunkach rozpoczął pracę swą nasz Ojciec św. Pius IX, i w takich warunkach kierował łódką Piotrową, z takiemi żywiołami miał do walczenia. To też życie jego było walką nieustanną, a pasmo dni życia jego było zaprawione goryczą. I jakżeż mogło być inaczej, kiedy między dążnościami świata, które się coraz wybitniej na wierzch wybijały, a między stanowiskiem, które on jako sternik Kościoła katolickiego zajmować musiał, tyle powstało sprzeciwieństw!

Ojciec św. jest stróżem prawa Bożego, i głośno się wciąż odzywa do społeczeństwa, aby prawa i życie swe do tegoż zastosować zechciało, a świat znów chce jedynie uznać prawo ludzkie, względy pożytku, a od Namiestnika Chrystusowego żąda, by Kościół podporządkował pod państwo, a naukę wiary zmienił według wymagań prądów panujących. Kościół naucza, iż błogosławieni są ludzie prostego serca i również błogosławieni nieszczęśliwi; świat zaś przeciwnie stawia na świeczniku i hołd oddaje ludziom twardego a przebiegłego serca, słowem ludziom powodzenia. Kościół głosi, iż wszelka władza pochodzić powinna od Boga, a być oparta na powadze i sprawiedliwości, świat zaś twierdzi, iż ten posiada władzę, kto ma siłę, a sprawiedliwość się na tem zasadza, ażeby prawo prowadziło do przedsięwzięcia celu i ogłoszonem zostało w przepisanych formułkach.

Ile słów tyle sprzeciwieństw, to też nie dziw, iż Ojciec święty w czasie 31 lat swego panowania krzyż ciężki Chrystusa Pana w całem znaczeniu dźwigał i Mistrza swego Boskiego naśladował. Kościół nasz wprawdzie w czasie tym, z wyjątkami, które nadmieniłem, nie przebył dotąd owej krwawej męki na górze Kalwaryi, ale cierpiał i cierpi męki Pańskie, poprzedzające ową krwawą ofiarę. Przechodził i przechodzi dotąd owe stacyą urągania, bluźnierstwa i policzkowania. Przechodził i przechodzi rozdarcie i losowanie szat swych, a któż ręczyć może, spojrzawszy na stosunki świata, a zwłaszcza stosunki Włoch, czy się nie spełni nowa i niesłychana zbrodnia i nowe męczeństwo? Znacie, szanowni rodacy, ową dawną przepowiednią, podług której dzisiejszemu Ojcu św. przypada miano *Crux de Cruce*, czyli krzyż z krzyża. Jakżeż dobrze i dokładnie to miano dzieje Piusa IX oddaje! Tak jak ten krzyż zbawienia nad całym światem chrześcijańskim roztacza swe ramiona, tak też i Namiestnik Chrystusa w tych czasach zwątpienia całe społeczeństwo nawołuje na drogi krzyża, ostrzega przed każdym błędem, napomina zacieklych, utwierdza wahających się, pocieszа zbolałych. Ukazuje on się nam w czasach najburzliwszych pewną zawsze ręką łodzią Piotrową kierujący. Ale tak jak ten krzyż Zbawiciela po za Kościołem naszym stracił swój wpływ i urok, tak też i naśladowca jego znalazł od świata tylko zawody, urąganie i nareszcie prześladowanie.

Pius nasz IX ukochał gorąco ojczyznę swą ziemską, Włochy, czuł ten brak zjednoczenia, za którem włoskie szczepy wzdychały. Zaraz więc po wstąpieniu na tron papiezki nadał państwu swemu instytucye odpowiednie, a starał się zjednoczenie wszystkich krajów włoskich na zasadzie związkowej do skutku doprowadzić z uwzględnieniem tychże samodzielności. Zamiarom tym zbawiennym sprzeciwiły się żywioły rewolucyjne i ambicya nienasycona domu sabaudzkiego. Czegoż się więc doczekał nasz Papież? Otóż, iż go syn Kościoła naszedł w własnej stolicy, iż mu wydarł ojcowiznę Piotrową i ów Rzym, własność całego świata katolickiego; iż nareszcie idąc po tej pochyłej drodze zaboru obcej własności, targnięto się na własność kościołów, klasztorów i dobroczynnych fundacyj, ażeby ich użyć na cele państwa. Ojciec św. odtąd jest rzeczywiście więźniem osaczonym w Watykanie, bo za jego murami chyba jako poddany przywłaszczyciela własnego państwa mógłby się ukazać; po za jego murami

do Rzymu spłynął, a poprzysiągł otwarcie zgubę papieztwu, tak jak skrycie gotuje zgubę monarchii, gotując nowe rządy komuny, która może kiedyś komunę paryzką w swej ohydzie przesadzi.

Kierując się sympatyami jedności włoskiej, wiele u nas zapanowało błędnych wyobrażeń co do kwestyi doczesnej władzy Papieża. Podobne wyobrażenia można sobie wytłómaczyć u nieprzyjaciół papieztwa, chcących je usunąć, trudno je zaś uniewinnić u katolików. Za mało na to zważano, iż przyjmując podobne zasady anneksyi i przywłaszczenia, da się niemi usprawiedliwić wszelki zabór, a zaprzeczyć wszelkie prawo historyczne: zasada zaś uszanowania samodzielnej narodowości opierać się powinna na podstawie i granicach prawa historycznego. Za mało również na to zważano, iż władza doczesna jest koniecznem następstwem niezależności papieztwa. Ktokolwiek obecnie umie być bezstronnym, a wpatrzył się z uwagą w te na wskróś zgniłe stosunki włoskie, ktokolwiek czytał rozprawy parlamentu i dzienniki włoskie, przyznać musi, iż ten zabór nie wyszedł na korzyść ani ogólnej wolności, ani Włoch samych, a my widząc głowę naszego Kościoła wśród tych opłakanych stosunków, czyż o nim nie powiemy: *krzyż z krzyża?*

Nie ostatni to był zawód. Po dwa razy Ojciec święty uroczyście się odzywał za narodem i Kościołem polskim do świata chrześcijańskiego, polecając mu tę sprawę jako sprawę całego chrześcijaństwa. O krzywdy, zadane żydom w Rumunii, rządy umiały się upomnieć; o gwałty zadane w Bośnii, Hercogowinie i Bułgaryi wszystkie gabinety się poruszyły: ale o gwałt zadany sumieniom, o męczeństwa za wiarę w krajach zaboru rossyjskiego, czyż aby jeden głos się odezwał? O zaprawdę! widząc Piusa IX schylonego nad ową córką Kościoła najzasłużeńszą, a najnieszczęśliwszą, i nie mogącego jej dać innej pomocy, jak ten krzyż, godło cierpienia i nadziei, zawołać nad nim musimy: rzeczywiście On *krzyż z krzyża!*

W ostatnich latach życia Piusa IX trudności, z któremi Kościół miał do walczenia, pomnożyły się. Na całym nieomal świecie wrogie żywioły się połączyły i uderzyły jednocześnie w hasło kulturkampfu. Dziwne wyrażenie, bo ono właściwie znaczy lepszą uprawę, a tu tymczasem na tej glebie dotąd nie widzimy bujnych plonów, ale jedynie osty i ciernie. Ale co więcej, iż i rządy dały się porwać temu prądowi, nie wiedząc, gdzie on je poniesie, i zewsząd wołają na Ojca św.: ustąp z Twem prawem Boskiem, ustąp z prawem i nauką Kościoła prawu ludzkiemu! Ojciec nasz święty, stojąc na tej skale Piotrowej i strzegąc tego Kościoła, o którym Zbawiciel rzekł, iż go nie przemogą potęgi piekielne, niewzruszenie jedne i te samę im tylko może dać odpowiedź: *non possum*, nie mogę; ale widząc te cierpienia wiernych, widząc te zniszczenia, które za sobą ta walka pociąga, czyż one nie muszą przeszywać Jego serca ojcowskiego i czyż z nim nie powiemy: rzeczywiście On *krzyż z krzyża!*

Nie oszczędzono Ojcu świętemu nareszcie i tej boleści, iż w tej nieszczęsnej walce znaleźli się odstępcy, ludzie, którzy dla marnego wziątku zapomnieli o przysiędze złożonej i o świętej missyi kapłaństwa. Ten widok pasterzy, opuszczających własnego naczelnika i powierzone im owczarnie, to był niezawodnie dla Piusa IX *z bólów ból.*

Jeżeli jednakowoż w życiu Ojca św. przeważały smutki i gorycze, nie brak było i pociechy. Kościół w rozwoju dziejów ludzkich w każdej walce nowej nabierał siły, w każdem prześladowaniu nową świetnością zajaśniał. Usłyszy z innych ust o zasługach Piusa IX względem Kościoła, tu tylko zaznaczyć pragnę, iż w miarę smutków, któremi Bóg go doświadczał, potęgowała się żarliwość wiernych, a zarazem miłość i uwielbienie dla naszego Papieża. Dzisiaj my katolicy uważamy Piusa IX za najszlachetniejszego i zarazem największego męża, którego wiek ten wydał, bo łatwo się wydawać wielkim w szczęściu, ale trudno pozostać wielkim w nieszczęściu. To też widok przyszłego jubileuszu w Rzymie przedstawiać będzie wspaniałą owacyą całego świata katolickiego; nie będą to hołdy poddanych dla monocarza, który płaci za nie korzyścią i dostojeństwami, ale wyraz miłości dzieci do Ojca, któremu panowanie nad sercami, pozostało.

Czyż my Polacy w tym uroczystym obchodzie pozostaniemy za innemi narodami z powodu, że nie jesteśmy w stanie wystąpić w dawnej świetności? Otóż nie, właśnie dla dawnych zasług jedno z pierwszych miejsc się nam należy i pójdziemy tam, szczycąc się naszem ubóstwem, z naszym Prymasem na czele, przed Ojca świętego, również jak my wywłaszczonego ze swej ojcowizny i powiemy mu:

„Ojcze św., myśmy synowie tych, którzy za wiarę katolicką i ojczyznę umieli wciąż walczyć, cierpieć i zwyciężać, a tej cnocie dotąd pozostaliśmy wierni. Podzielamy Twe smutki i Twe radości, bośmy ukochali to, coś ukochał, a dolega nas to, co i Ciebie udręcza. Ten krzyż, który dźwigasz, jest i naszym krzyżem, i upatrujemy w nim dla naszego narodu godło wytrwałości w walce i godło zmartwychwstania".

Kronika kościelna.

Królestwo Polskie. Do *Kur. Pozn.* pisze korrespondent z Królestwa w marcu: „Nie dadzą się określić uczucia i wrażenia, których doznałem, przejeżdżając niedawno przez Podlasie, tę ziemię, krwią męczeńską zbroczoną. Nie mogę wymienić ani miejscowości, w których byłem, ani imion bohatyrskich braci, z którymi rozmawiałem: ich i mnie czekałby Sybir, a wioski, które przebiegłem, wściekła mściwość moskiewska do resztyby kontrybucyami zniszczyła. Nie trudno jednak poznać, że ten krzyk boleści i żalu nie jest wymysłem imaginacyi, nie trudno jednak poznać, że te wyrazy moje ze zranionego serca wydobyte, są czystą prawdą.

„Przed kilku dniami zaledwie miałem sposobność znaczną część kraju przez unitów zamieszkałego zwiedzić. Dużo z włościanami rozmawiałem. Biedacy żałują dawnych czasów, żałują, że przed czternastu laty nie poszli do powstania. „Niechby jeszcze raz się u nas pokazali Polacy, pójdziemy wszyscy, kobiety i dzieci, pójdziemy z widłami, kosami; cóż więcej stracić możemy," tak powiadają. Dopytywali się u mnie natarczywie, co słychać o wojnie, czy Turka Bóg na ratunek im nie ześle? „Stokroć Turka wolimy, mówią: on podobno nie broni do Boga po swojemu się modlić; pragniemy całą duszą wojny, choćby ona na naszych polach naszym kosztem odbywać się miała, choćby nasze wioski w perzynę były obrócone; wolimy to raczej, niż stan, w jakim dziś żyjemy." Przejeżdżałem przez osadę, w której kilkadziesiąt ofiar padło od kul moskiewskich: liczne ślady tych kul widać do tej pory na murach. Naoczny świadek opowiadał mi, jak bezbronne kobiety i dzieci mordowano, jak uciekających do lasu ciężko rannych włościan gonili kozacy i dobijali pikami. Przejeżdżałem przez wieś, gdzie starców i poważnych gospodarzy, do koszuli obnażonych, w trzaskający mróz bito na śniegu nielitościwie rózgami, chcąc od nich, zawsze na próżno, wymódz obietnicę przejścia na schizmę. W innej miejscowości z równą zaciekłością pastwiono się nad kobietami, a jedna młoda mężatka, dwieście rózg otrzymawszy, ledwie że pod razami ducha nie oddała. Okrucieństwo Moskale do tego stopnia posuwali, że nieszczęsnych wieśniaków pod eskortą posyłali do lasu, aby na siebie samych rózgi i łozy wycinali. Całe roty wojska po wsiach są dotąd jeszcze rozkwaterowane, zwłaszcza po wsiach kościelnych, i żołnierze dopuszczają się największej rozpusty i swawoli; obecnie żyją podobno żołnierze o własnym koszcie, gdyż zniszczony i zubożały lud nie miałby już za co ich utrzymać. Nie dawno jednak zabierali i bili bydło i owce kolejno od gospodarzy, a systematycznie chcąc ich zniszczyć, słali nie młóconą pszenicę pod konie kozackie. Za każde dziecko nowonarodzone, którego do chrztu schizmatyckiego nie zawiozą, płacić muszą włościanie po 5 rubli kary, a kara ta co miesiąc się powiększa, dopóki dziecka do popa nie zaniosą, że zaś dobrowolnie nigdy tego nie uczynią, (chrzcą się nowiem sami między sobą), narodzenie się dziecka staje się nieraz powodem ruiny majątkowej całej rodziny. To samo dzieje się z chowaniem umarłych. Skoro tylko w nędznej chacie ducha Bogu kto odda, sadowi się zaraz przy ciele żołdak moskiewski i pochować nie daje. Biedni włościanie wymyślają wtenczas najrozmaitsze wybiegi, żeby cerbera na chwilę wyprowadzić lub spoić, i korzystają z chwili sposobnej, aby trupa rodzonego ojca, matki lub dziecka wykraść z własnego domu i pochować bez współudziału popa. Małżeństwa także prawie nigdy przed popami nie zawierają. Biorą państwo młodzi dwóch świadków i w obecności najstarszego z gminy, trzymając krzyż w ręku, poprzysięgają sobie miłość i wiarę dozgonną. Wszystkie bez wyjątku parafie obsadzone są schizmatyckimi popami importowanymi z Galicyi. Niezmiernie mały procent dawnego duchowieństwa, wyrzekłszy się Boga, pozostał na miejscu: wierni zaś swej wierze kapłani, pozbawieni beneficyów i wygnani zdala od siedzib, cierpią z rodzinami największą nędzę i niedostatek, zmuszeni nieraz pracą ręczną w pocie czoła na kawałek chleba zarabiać. Natomiast w małych miasteczkach winiarnie i szynki przepełnione są brodatymi o szerokich rękawach popami, którzy bezczelnie wszelkich nadużyć nie

wstydzą się publicznie dopuszczać. A mają ci niegodziwcy czasu wolnego dosyć, nikt na nabożeństwa ich nie uczęszcza, sprofanowane cerkwie zupełnie są próżne, chyba, że czasem uda się kozakom jaką garstkę ludu nahajkami gwałtem do kościoła spędzić. Galicyjscy renegaci, obecni pasterze dusz na Unii, prócz zrabowanych beneficyów pobierają z kas powiatowych po 1,200 rubli rocznie subsydyów rządowych, mają więc za co życia używać, zmuszeni są jednak służbę i parobków z głębi Rossyi sprowadzać, po większej części bowiem włościanie odmawiają im wszelkiej pomocy. Wioski, w którychby lud do cerkwi uczęszczał, do wyjątków tylko policzyć można; w ogóle trwa cały lud unicki w niezachwianej wierności do Kościoła katolickiego. Cześć Serca Jezusowego, noszenie szkaplerzy, pobożne pozdrawianie przechodniów starożytnem: *Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus*, odmawianie różańca, itd. są za zdradę stanu na Unii poczytane. Moskale z największą zaciętością ścigają te zbrodnie. Poczciwi wieśniacy jednak uważnie wpatrują się przejeżdżającem w oczy, a skoro tylko poznają, że to nie moskiewski satrapa jaki, pobożnie uchylają czapkę, pozdrawiając wyrazem: *Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus*. Na własne oczy także widziałem, jak stojąc przed progiem swej chaty, poważny starzec różaniec odmawiał, kryjąc ostrożnie paciorki w rękawach kapoty. A kryć się biedacy muszą starannie, gdyż za podobne zbrodnie po kilkudziesiąt ojców rodzin z niejednej gminy wywieziono w głąb' Roosyi, pozbawiając ich naturalnie dobytku i mienia.

„Wszystko, co tu opowiadam, słabym jest tylko obrazem rzeczywistego stanu rzeczy; skreśliłem zaledwie na prędce parę rysów, które od naocznych, dobrze mi znanych świadków zebrać zdołałem, i zdumiony jestem niezachwianą stałością w wierze tych prostych a dzielnych ludzi. W katakumbach rzymskich, w Anglii za dawnych prześladowań Henryka i Elżbiety, a za dni dzisiejszych w Chinach, Indyach, Japonii, byli przynajmniej i są missyonarze, którzy w prześladowanych stygnącego ducha ogrzewali, pokrzepiali w ukryciu rozdawaniem śś. sakramentów, pouczali wytrwałości i zachęcali do odwagi. Nieszczęśni zaś unici pozbawieni są zupełnie i tej pociechy. Gorsi i okrutniejsi od pogan, moskiewscy siepacze rozrzucili na Unii tysiące szpiegów, w osobach strażaków, żołdactwa i żandarmów, którzy jak roty szatanów czuwają i doglądają.“

Joannikij, prawosławny arcyb. chełmski i warszawski a później chersoński, umarł w Odessie 12 marca. Nie był to człowiek bez zalet; w czasie swych objazdów po Chełmszczyznie przekonał się naocznie o środkach, jakich rząd moskiewski używał do nawracania na prawosławie i o nikczemności galicyjskich przeniewierców, któremi z całej duszy pogardzał. Wiadomo, że za brak energii w nawracaniu został usunięty i zastąpiony Leoncyuszem.

Irlandya. W Nowym Yorku umarł Jan O'Mahony, jeden z przywódzców tajnego stowarzyszenia Fenian, należącego do kategoryi tych, w których udział, tak jak w masoneryi, pod karą exkomuniki przez Kościół jest zabroniony*). Przed śmiercią pojednał się z Bogiem i przyjął sakramenta śś. Zwolennicy zmarłego postanowili zwłoki przewieźć do Irlandyi, aby na ojczystej spoczywały ziemi. Rzeczywiście sprowadzono je na parowcu z Ameryki do Europy. Pojawienie się zwłok agitatora w Irlandyi i ich pogrzeb dały pochop do demonstracyj w rodzaju tych, które my w Polsce aż nazbyt dobrze znamy, a *Ruch Literacki* gorąco jako środek objawienia naszej „żywotności narodowej“ zaleca. Ciało zmarłego O'Mahony stanęło naprzód 23 lutego r. b. w Queenstown; stąd powieziono je dalej parowcem do Cork, gdzie wystawione było publicznie w klubie demokratycznym, ponieważ biskup miejscowy nie pozwolił na wystawienie go w żadnym z miejscowych katol. kościołów, nie chcąc, aby w domach bożych robiono zbiegowiska dla wyprawiania politycznej demonstracyi. Z Cork zawieziono nieboszczyka koleją żelazną do Dublina, gdzie kilka tysięcy osób czekało na przybycie zwłok, które znów wystawione w sali instytutu mechaniki, nakoniec z wielką paradą pochowane zostały na cmentarzu Glasnevin. Komitet, zajmujący się pogrzebem, udawał się w Dublinie do ks. kard. arcyb. Cullena z prośbą o pozwolenie katedry lub innego jakiego kościoła dublińskiego dla wystawienia w nich zwłok agitatora. Odpowiedź nastąpiła odmowna. W liście swym, odpowiednim *mutatis mutandis* i do naszych stosunków, odzywa się Jego Eminencya między innemi tak: „Pochody pogrzebowe uczestniczą w tym samym charakterze, co miejsca odpoczynku zmarłych, i winny odbywać się z powagą a uświęcone być modlitwą. Nie jest właściwą rzeczą robić z nich okazyą do nieporządku, kłótni, pijaństwa albo manifestacyj jakiejś partyi. Ubolewać nad tem należy, iż w czasach obecnych i w sprzeczności z uczuciami wszystkich dobrych chrześcijan, cmentarze i pogrzeby przy nadarzającej się sposobności nadużywane bywają do innych celów, aniżeli je ich święte wskazuje przeznaczenie, a w niektórych krajach, jeżeli umrą tacy, co się przyznają do tego, iż są niedowiarkami, albo socyalistami, albo czerwonymi republikanami, albo jeżeli ktoś zabity zostanie w pojedynku i umiera, obrażając swego Stwórcę [1]), organizują publiczne pochody na ich cześć, a cmentarze profanowane są przez mowy, wypowiadane nad ich grobami na pochwałę niewiary, obojętności, oporu dla władzy, nieprawnego użytku brutalnej siły [2]), albo tajnych organizacyj, niebezpiecznych dla religii i podkopujących społeczeństwo. Mówiąc o naszych kościołach, nie potrzeba nadmieniać, że my je czcimy jako poświęcone Panu Bogu, jako miejsce pobytu Jego Boskiego Majestatu, w którem On raczy przyjmować nasze ofiary, nasze modlitwy i hołd naszych serc, a nawzajem zlewa na nas swe miłosierdzie, swą łaskę i inne dobre dary. Stąd rzecz jasna, że byłoby rzeczą wielce nagany godną a nawet świętokradzką, czynić w nich cokolwiekbądź, coby obrażało P. Boga, albo używać ich w celu sankcyonowania i approbowania aktów albo postępków, przedsięwziętych w duchu wrogim dla Kościoła, o którym Chrystus powiedział: „ktoby Kościoła nie usłuchał, niech ci będzie jako poganin i celnik“. Z tego, com napisał, jestem pewny, iżeście panowie naprzód wywnioskowali konkluzyą, do której doszedłem. Nie widzę, aby p. O'Mahony miał był wyświadczyć jaką wielką lub szczególną usługę swojemu krajowi, lecz raczej wywołał on nieprzyjazne przeciwko nam prawodawstwo, i słowem i czynem przywiódł niedoświadczoną młodzież do łamania prawa i znacznych rozruchów. Nie zdołałem dowiedzieć się, aby on miał był być wielkim dobrodziejem Kościoła katolickiego; przeciwnie, mówią o nim, iż był bardzo oziębłym chrześcijaninem, że był niedbały w praktykach religijnych, i że od czasu do czasu ogłaszał pisma w duchu nieprzyjaznym dla Kościoła albo jego sług. Dodać jeszcze trzeba, że był jednym z głównych naczelników Fenian, że zbierał wielkie summy, ażeby popierać ich bezrozumne agitacye w Irlandyi, że pozostał nadal członkiem lub naczelnikiem tego związku, nawet gdy tenże przez Kościół został potępiony. Wiem, iż jako racyą do oddania czci szczątkom p. O'Mahony panowie przytaczacie doniesienia dzienników, iż przed śmiercią przyjął pomoc i pociechy religijne. Mam nadzieję, iż to doniesienie się potwierdzi, i że on otrzymał od Boga łaskę ducha prawdziwie pokutnego. Ja zawsze się cieszę, gdy

*) Cfr. list Ojca św. do biskupów w Brazylii. *Wiad. Kość.* 1876, str. 247.

[1]) Coby Jego Eminencya powiedział na to, gdyby znał kraj, w którym dla demonstracyi odprawiają publiczne nabożeństwo za samobójcę (cfr. Chodecki), bo tego już chyba w Irlandyi nie ma!

[2]) Odnosi się to do rozruchów a nawet morderstw, których się dopuszczali Fenianie.

słyszę o nawróceniu się grzesznika albo duszy, która była w wielkiem niebezpieczeństwie zguby. Lecz nie godzi się wyglądać, aby grzesznik miał być czczony za obrazę Boga, nad którą obfite wylewał łzy, albo aby miał być chwalony za postępki, których się dopuścił. Żałuję, iż ten list tak długie przybrał rozmiary, lecz mam nadzieję, iż on się przyczyni do wyświecenia, iżem miał słuszne przyczyny do odmówienia pozwolenia na to, aby zwłoki p. O'Mahony wystawione były w paradzie w katedrze, albo w którym innym kościele dublińskim. Jednocześnie dodam, iż jeżeli umarł w społeczności Kościoła, to mam nadzieję, że kapłani i lud modlić się będą, ażeby Bóg przebaczył mu jego grzechy i wprowadził go do wiekuistej szczęśliwości".

Rzym. Dn. 23 marca umarł mgr. Franciszek Nardi, jeden z najznakomitszych obecnych pisarzy i publicystów, i jeden z przywódzców obecnego ruchu katolickiego we Włoszech.

Pielgrzymka do Rzymu.

Miło nam, że jesteśmy w możności podania już szan. uczestnikom pielgrzymki programu podróży do Rzymu. Pielgrzymi ze wschodniej Galicyi zbiorą się w ciągu **dn. 22 maja**, (we wtorek po zielonych świątkach), we Lwowie, gdzie o godź. 12 w południe przedstawią się JExc. ks. Arcypasterzowi, w celu uproszenia Jego błogosławieństwa. Tegoż dnia po poł. o godź. $^{1}/_{2}5$ przybędą do kościoła archikatedralnego, gdzie po nieszporach i processyi, konkludującej 40 godzinne nabożeństwo, odprawionem będzie *itinerarium*, po którem udzieli Najdost. Arcypasterz w obec całego zgromadzonego ludu błogosławieństwa na drogę. Odjazd ze Lwowa nastąpi nazajutrz, w środę, **dn. 23 maja o godź. 5 rano**. W drodze do Krakowa przyłączą się pielgrzymi poblizkich stacyj żelaznej kolei. Pielgrzymi w Krakowie lub okolicy zamieszkali, zbiorą się tymczasem w środę w tem mieście, a po odprawionem nabożeństwie oczekiwać będą na dworcu kolei przybycia pielgrzymów lwowskich, z którymi się połączywszy, odjadą zaraz razem do Wiednia. (Pielgrzymi dalszych stacyj, połączą się w drodze). Z powodu wymiany pieniędzy na włoskie, tudzież odpoczynku, zabawią pielgrzymi w Wiedniu cały dzień (czwartek) i noc, i odjadą dopiero w piątek **25 maja**, o godź. 1 z południ. niezatrzymując się aż w Wenecyi, dokąd przybędzie pociąg w sobotę **26 maja**, o godź. 1 po poł. Pobyt w Wenecyi potrwa do niedzieli wieczora godziny 8, w którym to czasie nastąpi dalsza podróż do Florencyi, dokąd przybędzie pociąg o godź. 7 rano **28 maja**. We Florencyi zatrzymają się pielgrzymi do godź. 12 w połud. poczem odjadą do Assyżu, gdzie zanocują, i skąd odjadą dopiero nazajutrz o godź. 1 w południe. Przyjazd do Rzymu nastąpi tegoż dnia we wtorek o godź. 8 wieczorem dn. **29 maja**.

Tak w Wiedniu, jak w Wenecyi, Assyżu i Rzymie, znajdą pielgrzymi pomieszczenie podług możności w przygotowanych hotelach, lub domach prywatnych.

Na kolejach Karola Ludwika i Ferdynanda poczynił komitet kroki o uzyskanie cen zniżonych. Z Wiednia użyją pielgrzymi tak zwanych *Rundreisebilette*, o czem później bliższą podamy wiadomość.

Dalszego programu, mianowicie powrotu, podać dziś niemożemy, gdyż zawisł on od audyencyi u Ojca św. której dnia dziś oznaczyć niepodobna. Teraz możemy tylko tyle powiedzieć, że w czasie pobytu w Rzymie zwiedzać będą mogli pielgrzymi, na grupy podzieleni, miejsca święte przy pomocy uproszonych przewodników, niemniej że tam zawiadomieni zostaną o dalszym programie. W każdym razie mamy zamiar poprowadzenia szan. pielgrzymów z powrotem do Loretu, Bolonii i Padwy.

Poczuwamy się też do obowiązku zawiadomienia szan. uczestników pielgrzymki, że nie mamy zamiaru programem powyższym wiązać kogokolwiek z pielgrzymów; że podając go mamy na oku tych, którzy zechcą trzymać się towarzystwa Redaktora *Wiad. Kość.* który już dawniej odbył tę podróż i gotów jest służyć, w czem można, szan. pielgrzymom. Komu inny program wyda się dogodniejszym, kto zechce prędzej lub później podjąć podróż, może to uczynić swobodnie, byleby najdalej na uroczystość Bożego Ciała stanął w Rzymie, i połączył się z całem towarzystwem.

Na uczestników pielgrzymki zgłosili się: z archid. lwow. ks. Gąsiorowski. sekretarz Jego Exc. Najprzew. ks. Arcypasterza, i ks. Ostrowski, prob. z Brzeżan; z dyec. przem. ks. Jakubowski, prob. z Bukowska, ks. Jastrzebski, prob. z Komborni i ks. Miklaszewski, prob. ze Sarzyny. Z dyecezyi tarnowskiej ksiądz Bobczyński, wikary z Wojnicza. Jak się dowiadujemy, ma się z Krakowa przyłączyć grono pielgrzymów, któremu przewodniczyć będzie sędziwy hr. Piotr Moszyński. Także ks. Adam Potulicki, dr. św. teol. będzie do niego należał. Ogółem liczba pielgrzymów wynosi dotąd osób 100. Na ostatku zgłosiło się czterech włoscian: 3 z Biłki szlach. i 1 z Buszcza.

Z Wielkopolski otrzyma Ojciec św. w darze relikwiarz z relikwiami naszych śś. patronów: św. Wojciecha i bł. Jolanty, księżnej kaliskiej († 1298), której zwłoki spoczywają w kościele po Klaryskach w Gnieźnie, gdzie świątobliwy swój żywot zakończyła. Z naszych stron wiezie Ojcu św. Redaktor *Przeglądu Lwowskiego* kielich, którego wykonaniem zajmuje się we Florencyi nasz lirnik Teofil Lenartowicz, władający równie rylcem i dłutem, jak i piórem. Z Prus zach. posyłają rodacy nasi Ojcu św. w darze krzyż bursztynowy. Lecz najpiękniejszą zapewne ofiarę czyni duchowieństwo wielkopolskie, które, jak się przekonywamy z *Kuryera Poznańskiego*, dla każdej parafii zapisuje po 20, 30 a nawet 50, 90 i więcej egzemplarzy *Żywota Piusa IX*, napisanego w więzieniu przez ks. dra Antoniego Kanteckiego, ażeby cnoty i zasługi tego wielkiego Papieża i w najoddaleńszych rozsławić zakątkach. Polecamy tę piękną myśl duchowieństwa wielkopolskiego i naszym spółbraciom, nadmieniając, że prenumeratę przesyłać można przekazem pocztowym, pod adresem: Wł. Simon, w Poznaniu, ulica Piekary nr. 7; na 10 egz. 1 gratis. Jeżeli we Wielkopolsce już do **sześciu tysięcy** egzemplarzy tej książki zapisano, czemużby się i po naszych plebaniach i między naszym ludem także rozejść nie miała?

Metropolia Lwowska.

Dn. 23 marca † w głównym szpitalu we Lwowie ks. Józef Strzeszkowski, prob. z Nawaryi, ur. 1812, ord. 1837.

Instytucyą kan. na prob. w Żołtańcach otrzymał ks. Jan Pasiut, kapelan loc. z Łoszniowa, a na prob. w Oleszycach ks. Antoni Koleński; ks. Józef Wojnarowicz, wik. w Horodence, wysłany do Sołotwiny w celu zastąpienia chorego prob. ks. Hip. Winnickiego. Ks. Winc. Sobierajski, kapłan dyec. warszawskiej, następnie dyecezyi monachijskiej, (gdzie lat 7 przebywał), przyjęty został do archidyecezyi i przeznaczony na wikarego do Gurahumory. Również przyjęty został do archidyecezyi ks. Jan Tomaszewski, kapłan dyec. kamienieckiej, i przeznaczony do Nawaryi ku pomocy ks. M. Padlewskiemu, prob. z Hodowicy, któremu powierzono excurr. administracyą tej parafii. Ks. Kajetanowi Brzezińskiemu, nowo instytuow. prob. obrz. orm. w Łyścu, nadano upoważnienie do sprawowania równocześnie curam animarum parafian obrz. łać. tejżo miejscowości. Ks. Winc. Juszczakiewicz, zak. OO. Bernard. przeniesiony z Leżajska do Leszniowa *pro familia*.

W Jazłowcu † w b. m. Henryka Sturm, zakonnica Zgrom. PP. od Niepokalanego Poczęcia, ur. 1849, prof. 1871.

Dyecezya Przemyska.

Installacya ks. kan. dra Edw. Szediwego, odbyła się dn. 19 marca; w czasie celebry odśpiewali klerycy seminaryum duch. piękną mszą.

Prezentę na probostwo w Majdanie Sieniawskim otrzymał ks. Hanczakowski, expozyt z Podbuża. Dnia 23 marca otrzymał instytucyą kanon. na prob. w Strachocinie ks. Józef Data, dotychcz. prob. w Czermnej.

Ks. Ant. Koleński, prob. z Miejsca, otrzymawszy prezentę na prob. w Oleszycach, archid. lwow., uwolniony został z dniem 20 marca od duszpasterstwa na dotychczas zajmowanej posadzie; konkurs na prob. w Miejscu, patronatu pani Maryi z Trzecieskich Kraińskiej, rozpisany do 30 kwietnia b. r. Dochód probostwa obliczony na 259 złr. 11 ct. Kongruę plebańską uzupełnia fundusz religijny. Parafia, obejmująca tylko jednę miejscowość, liczy 898 dusz. Admin. jej zamianowany ks. Jan Samocki, wik. ze Szymbarku.

Ks. Wiktor Serednicki, zak. OO. Bernard. przeniesiony z Leszniowa do Dukli na wikarego klasztoru; ks. Fulgenty Michalczewski, tegoż zakonu, z Dukli do Leżajska na kaznodzieję.

Dyecezya Tarnowska.

Z pełniących dotąd obowiązki dziekańskie mianowani zostali rzeczywistymi dziekanami: na dekanat czchowski ks. Jakób Rozwadowski, prob. z Zakliczyna; na dekanat łącki ks. Tomasz Pociłowski, prob. w Łącku. Przeniesieni: ks. Józef Radoniewicz, z administr. w Ostrowach za wik. do Mikluszowic, ks. Mich. Groniarz z Kamienicy do Podegrodzia, ks. Jan Puchała z Rzezawy do Mogilan.

Dyecezya Krakowska.

Dn. 20 marca † w Nowej Górze ks. Jan Gradowski, prob. miejscowy, wicedziekan nowogórski, ur. 1808, ord. 1838, żołnierz z r. 1831.

Na świętopietrze nadesłał: ks. Antoni Humiński z Łozowej 3 złr. Ks. N. N. 5 złr. razem 8 złr. ogółem oprócz ofiar w złocie i srebrze i papierach ros. 1131 złr. 49 ct.

Na rzecz xx. unitów chełmskich: ks. Majerczyk z Bełza 1 złr. (za zeszyt Przeglądu Lwowskiego z r. 1874); ogółem 59 złr. 42 ct.

Z nrem dzisiejszym kończy się I kwartał.

Prosimy o odnowienie przedpłaty. Nowi prenum. mogą otrzymać nra od 1, które mam w zapasie. Są też roczniki 1876 do nabycia po 3 złr. 50 ct.

Z drukarni Ludowej we Lwowie, pod zarządem Stanisława Baylego